

12 februarie 1884 sat Cotu Vameșului com. Horia jud. Neamț - 8 iunie 1967 Iași

Observăm că treptat se mărește numărul doamnelor care au făcut cinste literaturii române prin conceperea numeroaselor cărți originale sau prin traduceri în limba noastră din alte limbi și invers. Adăugăm de asemenea activitatea jurnalistică. Otilia Cazimir este pseudonimul găsit de Mihail Sadoveanu și Garabet Ibrăileanu tinerei scriitoare Alexandra Gavrilescu sau Alexandrina, după cum a consemnat în Istoria Literaturii Romane de la origini până în prezent (1941) „divinul critic” George Călinescu. De unde, în alte împrejurări marele profesor devenea ironic, ba chiar sarcastic, pentru Otilia Cazimir are doar cuvinte de laudă.

În cele trei pagini dăruite acesteia în monumentală Istorie literară încadrează în comentariul său patru fotografii ale poetei și prozatoarei protejate de unul dintre cei mai mari povestitori ai neamului și de criticul literar de la Viața românească, făcând trimiteri la tradiționaliști, parnasieni sau simbolști, aducând-o alături de George Topârceanu, așa cum au procedat toți cei care i-au comentat opera. Îi scoate în evidență feminitatea operei, versul înzestrat cu mult lirism, meșteșugul metaforei. Fără a-l copia pe Sadoveanu (nici nu avea cum!), cu târgurile sale în care nu se întâmplă nimic, poeta prea tăcută, dar creativă, pune în evidență în mod simbolist gările în care „nimeni nu coboară” ori târgul „străin și fără nume”: „O fată cu codițe, pe peron”,/ Aceeași fată-n fiecare gară,/ Cu aceeași carte strânsă subsuoară),/ Surâde anonim și monoton”.

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*

Criticul evidențiază „nota particulară a poetei (care) este de o mare prospețime prin senzații în perceperea și a înfloririi și a dezagregării. (...) Fulgii de zăpadă cad vrăjiți: Fulgi mari cu înghețate flori de măr,/ Îmi cad pe mâini și mi se prind în păr”. Criticul o mai acreditează pe poetă sesizându-i caracteristicile simboliste prin simțurile evidente în versurile aceluiași poem. Iată cum participă într-un buchet de calități: mirosul, culorile, simțul tactilului, motricitatea... „Mireasma florilor prea tinere și albe/ Plutește prin grădini ușoară./ Din meri, pe vântul cenușiu coboară/ Corăbioare transparente de mătăasă/ Și, liniștit, în iarba fragedă se lasă.// Castanii drepți, cu frunze înstelate,/ Înaltă parfumate piramide,/ De flori în fildeș palid cizelate,/ Simetrice, egale și rigide”. Pe mai departe marele critic o mai gratulează pe Otilia Cazimir (care) „aduce gingășiile ei feminine: Sunt eu, fetița asta serioasă/ Ce stă pe-un scăueș, cuminte,/ Strângând la piept cu mainile-amândouă/ Păpușa nouă/ De care încă-mi mai aduc aminte?/ (Avea rochiță albă de mătăasă)...”.

Iată-l pe George Călinescu mergând mai departe să consemneze câteva elemente și asupra prozei doamnei de care ne ocupăm: „Remarcabilă este Otilia Cazimir și în schițele în proză, mici instantanee, drame în miniatură, cu excepția insignifiantelor amintiri din <<A murit Luchi>>, în același spirit evocativ și discret și umanitar ce străbate toată proza moldovenească între Sadoveanu,

Hogaș și Ionel Teodoreanu. Cu acesta din urmă are comune juvenilitatea și imagismul cu ponderație: „<<Îmi uscăm la soare sandalele ude, culcată pe un covor vărgat. Spuma de dulceață, liliachie și caldă, se răcorea alături, pe farfurioara mică de faianță, pe marginile căreia se alungau, de când am deschis ochii în lume, trei cocoși negri cu creste de mărgean>>”.

Așa, brusc, își sfârșește creatorul Istoriei Literaturii Române de la origini până în prezent comentariul său asupra operei Otiliei Cazimir realizată până pe la 1940. Asta înseamnă că a citit sau, cel puțin, a frunzărit volumele: Lumini și umbre (1923), Fluturi de noapte (1926), Grădina cu amintiri (1929), Cântec de comoară (1931), Jucării (1938). Nu, obligatoriu.

Poeta și prozatoarea Otilia Cazimir (pseudonimul Alexandrei Gavrilescu), s-a născut în ziua de 12 februarie 1884, în satul Cotu Vameșului, comuna Horia, județul Neamț și a trecut în neființă la vârsta de 83 de ani în 8 iunie 1967, la Iași, fiind înhumată în Cimitirul Eternitatea din marele oraș al Moldovei. Și-a petrecut copilăria în satul natal și a început să scrie poezii de când era mică: Ninge, Gospodina, Puișorul cafeniu, De pe-o bună dimineață etc. Mai târziu, a fost numită „poeta sufletelor simple”. (Gh. Perian, Dicționarul Scriitorilor Români, 1995) Pe parcurs, fiica cea mică a învățătorului Gheorghe Gavrilescu și a Ecaterinei (născută Petrovici) a devenit poetă și prozatoare.

A realizat studii medii și liceale la Iași; tot aici urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie, renunțând să-și dea examenul de licență. A debutat cu versuri în cunoscuta publicație Viața Românească, în 1912, revistă căreia îi rămâne colaboratoare fidelă. Pentru că se afla la începutul carierei, poeta nu-și nota numele, ci se semna cu trei stelute în dreptul articolelor sale. De aceea cei doi coordonatori, Sadoveanu și Ibrăileanu, i-au găsit un pseudonim, chiar dacă ea nu l-a prea agreat.

Ca poetă, Otilia Cazimir a fost prolifică și talentată, cu multe versuri pentru copii, traducătoare și jurnalistă, mai ales cu articole pe teme feministe. Debutază editorial cu volumul de poezii Lumini și umbre (1923). Nu departe în timp, urmează un altul, tot de versuri, în 1926, intitulat Fluturi de noapte. În aceeași perioadă, Otilia Cazimir a colaborat la Însemnări ieșene, Adevărul literar și artistic, Lumea, Bilete de papagal, Iașul nou, Iașul literar, Orizont, Gazeta literară, Cronica etc.

Publică volume de proză, precum Din întuneric, Fapte și întâmplări adevărate (Din carnetul unei doctorese) - în 1928, determinându-l pe criticul literar Eugen Lovinescu să se pronunțe că

„domnișoara Otilia Cazimir promite (a fi), efectiv, o remarcabilă prozatoare” (Istoria Literaturii Române Contemporane). Pe mai departe, apar alte volume: Grădina cu amintiri și alte schițe, în 1929, În târgușorul dintre vii... (1939) și romanul A murit Luchi... (1942). Literatura concepută de Otilia Cazimir place. În felul acesta, scriitoarea primește Premiul Academiei în 1927, Premiul Femina (1928), Premiul Național pentru poezie (1937), Premiul Societății Scriitorilor Români (1942). Otilia Cazimir este cunoscută și consacrată în genul literaturii pentru copii: volumul Jucării (1938), Baba Iarna intră-n sat (1954) și și-a strâns amintirile în volumul Prietenii mei scriitori... (1960). Poezia ei de după 1944 se înscrie adesea în concepția literaturii dogmatice.

Era firesc, poeta iubea adevărul, pacea, libertatea, munca în credință, dar existau influențe și uneori cădea victimă. A tradus din literatura franceză, din Maupassant, rusă și sovietică (Gorki, Kuprin, Cehov, Fedin, Arcadi Gaidar ș.a.). Poezia reprezentativă a Otiliei Cazimir, considerată ca fiind „tipic feminină”, a fost definită de Eugen Lovinescu drept „grațioasă și minoră”. Debutând la Viața Românească, în 1912, ea s-a simțit mai apropiată de tradițiile poeziei românești decât de scriitorii

moderniști dintre cele două războaie mondiale.

Versurile îi sunt dominate de atmosfera patriarhală a satelor sau a târgurilor de provincie cunoscută în anii copilăriei. Într-o poezie intitulată Pelerinaj sentimental, își amintește de casa cu cerdac, de „iatacul cald și bun” în care mirosea a gutui și a tutun, de scrinul vechi de nuc din care răzbătea un parfum de levănțică, de „divanul înflorat cu roze”. A scris numeroase pasteluri, evocând livezile cu prisăci, podgoriile, fânul proaspăt cosit, cântecul greierilor... Peisajele sunt de obicei interiorizate, exprimând trăiri simple și discrete.

Este prezentă frumusețea naturii, iubirea plecată, singurătatea, temerea în fața necunoscutului: „singură în toată casa” în nopțile lungi când „Păianjenul tăcerii- și țese plasa,/ De fire moi și fumurii”. Interioarele sunt străbătute de singura ființă umană, diafană, ascultând torsul imperturbabil al pisicii la gura sobei. Scriitoarea își manifestă atașamentul față de tradițiile poeziei românești și printr-un lirism al senzațiilor, al palpării materiei. Poezia Convalescență este amintită adeseori prin dorul „de scoici culese calde din nisipuri,/ Să-mi sune-n pumni uscat și dulce,/ De larmă veselă de vrăbii, pe-nserate,/ Când se adună să se culce”.

Fructele îi stau aproape, simțurile îi sunt mângâiate de „prune vinete, brumate, ca ceața viorie”, cu piersici „rumene ca zorii” și cu „verzi gutui cu scamă de rugină”. Totuși, Otilia Cazimir simte și pulsul epocii prin cultura modernistă, inovatoare. În aceeași atmosferă provincială de tristeți, singurătate și nemișcare, de ploii interminabile, poeta încearcă să depășească stările de angoasă prin creație. Poezia Înserare este un pastel în care pătrunde noutatea prin forța imaginației: „Un deal cosit... Și pe șoseaua prinsă/ De coasta lui, un car dispăre-n fund./ Și sună drumul ca o dobă-ntinsă/ Pe care-ai aruncat, cu pumnii, prund”.

În volumul Poezii, apărut în 1939, tonul devine mai grav, starea de tristețe trece spre gândul morții. Apar des imaginile funerare. În culegeri precum Licurici (1930) sau Jucării (1938), poeta cultivă cronică rimată, poezia epigramatică și umorul în maniera lui George Topârceanu. Volumul Baba

Iarna intră-n sat (1954) cuprinde versuri pentru copii.

Circumstanțele istorice de după al Doilea Război Mondial canalizează altfel și creația poetei. Părăsește tonul elegiac și sentimental, căpătând note energice, îndrăznețe. Cuprinsă în câteva volume, proza se remarcă prin relatarea unor evenimente ieșite din comun, chiar senzaționale. Subiectele povestirilor din volumul Din întuneric. Fapte și întâmplări adevărate (Din carnetul unei doctorese), în 1928, sunt legate de crime, sinucideri, adultere. Detaliile realiste nu lipsesc, dar accentul nu cade pe ele.

Sunt reușite portretele caricaturale ale unor funcționari de stat, precum judecătorul afemeiat din povestirea O confruntare sau subchirurgul misogin din proza Vinovata. În povestirile din Grădina cu amintiri și alte schițe (1929) și în fragmentele de roman intitulate În târgușorul dintre vii... (1939) sunt relatate întâmplări captivante, pornind de la sentimentul iubirii. A murit Luchi... (1942) este o carte despre copilărie, despre candoarea copilăriei, naivitățile și farmecul acestei vârste.

Luchi este o fetiță care-și petrece primii ani ai vieții într-o atmosferă patriarhală, savurând toate bucuriile unei existențe tihnite. Prima zi de școală încheie un capitol, coincide cu sfârșitul acestei inconștiente fericiri. Talentul portretistic al prozatoarei se va observa în volumul Prietenii mei scriitori... (1960) care este construit pe amintiri despre George Topârceanu, Mihail Sadoveanu, Panait Istrati, Garabet Ibrăileanu. De remarcat și tonalitatea lirică. Pe Topârceanu l-a iubit enorm. Cei doi au trăit o poveste de dragoste frumoasă, dar scurtă, despre care însă nu se știe prea multe. Și-au consumat iubirea în zeci de scrisori, care, după moartea poetului, au dispărut în mare parte.

Otilia Cazimir și George Topârceanu și-au intersectat privirile în cercurile literare ale Iașului, dar adevărata apropiere dintre ei a avut loc în casa lui Sadoveanu, acolo unde adeseori erau invitați. Topârceanu îi era partener de vânătoare marelui prozator. Acesta îl numea discret și simplu „prietenul meu, poetul”. Profira Sadoveanu i-a descris pe cei doi iubiți a se fi completat prin firea lor. El era supus și pașnic, aproape condus în relație. Ea era mult mai fermă. Când relația lor a devenit cunoscută, tinerii s-au mutat împreună într-o casă care-i aparținea lui Demostene Botez. Acolo și-a dat ultima suflare George Topârceanu, răpus de cancer hepatic, la 51 de ani (1937). După moartea bărbatului, rudele au năvălit să ia totul, inclusiv scrisorile.

Otilia Cazimir a mai trăit încă 30 de ani. Și-a continuat cariera literară, dar a purtat doliu după singura și cea mai frumoasă iubire. Ea s-a mutat pe o stradă care, mai târziu, i-a purtat numele: Otilia Cazimir. L-a păstrat în suflet pe cel care i-a fost prieten, iubit și muză pentru multe poezii de dragoste.

Bătrâna casă de pe actuala stradă Otilia Cazimir, nr. 4, fostă Bucșinescu, din Iași, devenită muzeu în anul 1972, deține în expoziție permanentă un bust pansiv din gips ușor al discretei poete executat cu talent de sculptorul și pictorul Ion Mateescu (1876 - 1954), în anul 1930, fratele vitreg al poetului George Topârceanu. Modestul imobil din Beilicul Iașilor, cartier patriarhal tutelat de bisericile Zlataust și Barnovschi, alese ctitorii domnești, a fost cumpărat de Gheorghe Gavrilescu, tatăl viitoarei scriitoare, în anul 1898, și a devenit casa în care Otilia Cazimir a trăit și a scris până în 1967.

Cumpărat de la nepoții acesteia, imobilul a devenit muzeu la 10 iunie 1972. Muzeul are două camere: camera de oaspeți și camera de lucru, cea care evocă universul scriitoarei „de o distincție liliacă” (Adevărul literar și artistic nr. 416 / 1928) Aici își primea gazda musafirii la masa mare ovală din lemn. Tot în această cameră stau alături volume de poezie și de proză în ediții princeps, divanul cu scoarțe tradiționale, un scrin transformat în bibliotecă pe care sunt expuse fotografiile ale lui Topârceanu, icoane moștenite de la bunicul dinspre tată, preotul Gavril Casian, lucrări ale lui Ion Mateescu, G. Topârceanu, Adina Paula Moscu, Petre Buzatov, Arsenie Dobrovici, obiecte

vestimentare, fotografii cu prietenii scriitori.

Din scrisori puteam să aflăm multe, dar cine știe când vor apărea. Una se găsește, actualmente, în posesia profesorului Nicolae Scurtu. Din aceasta aflăm despre rapacitatea rudelor lui George Topârceanu după moartea lui. Mai trebuie cunoscut faptul că din căsătoria poetului cu învățătoarea Victoria Iuga în 1912 a rezultat un fiu, Gheorghe. Mai târziu, acesta s-a înțeles foarte bine cu Otilia Cazimir. Iată că s-ar spune atâtea despre niște oameni care nu mai sunt de mult... Totul este să ne mai amintim de ei și să căutăm în arhive. Merită.

Cleopatra Luca

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ *Independența
prin Cultură*